

”Eftermiddagen var ganska tråkig. Jag gick ned till ”Runeberg” för att se om ”Stellas” mast kommit eller ej. Den hade ännu ej börjat lossa, så att jag ej kunde se det”.

Det är den 15-åriga Ludvig Nordström som noterar sitt första dagboksblad torsdagen den 1 juli 1897.

Den ”Runeberg” Ludvig Nordström nämner var ångfartyget Johan Ludvig Runeberg som trafikerade traden Stockholm–Gävle–Sundsvall–Härnösand–Örnsköldsvik–Vasa.

Den 14 juli 1901 noterar Nordström kort i dagboken: ”Där sutto fyra finska studenter på Rosenbäck. Jag ville gärna tala med dem.” Men i övrigt finns inget samtida dokument om händelsen bland hans efterlämnade papper.

Först 13 år senare i ”Runebergs-arfvet” – föredraget som han höll i Borgå den 5 februari 1914 kommer fortsättningen:

Det var under mina studentår hemma i min hemstad, ett av de första åren på detta sekel. En sommardag lopp bud genom staden, att några finska studenter kommit över med sin kutter, vi bjödos ombord och medan språk och glam pågingo, kom någon att få fatt i ett litet tunt häfte. En av finnarna grep häftet, skakade det i luften och sade:
– Detta är vår bibel! Han visade. Det var *Fänrik Ståls sägner*.

Ett finskt Härnösandsbesök året innan, alltså år 1900, nämner Nordström överhuvudtaget inte i sin dagbok. Men det gör besökaren. Den Jakobstadfödde Johan Jakob Huldén (1880–1959) skildrar i *Janne Stubb finner sin väg* en resa till Härnösand och sitt möte med Ludvig Nordström;

... för han en molnfri dag i oktober i boskapsklass på ångfartyget Sundsvall till Härnösand. [...] Mycket var att se kring den gamla staden Härnösand. Janne cyklade till Säbrå, där hans anfader på mödernet hade tjänat dräng hos biskopen under stora ofreden. Han besteg Vårdkasberget och han lade en blomma på Franzéns grav. Slutligen uppvaktade han [...] Ludvig Nordström, som i rökrock och mörkröd fets låg och drog sig på en schäslong. Nordström tog eld, ringde några kamrater och utverkade rektors tillåtelse till en supé med kaffe och punsch på Logen. Där höll Lubbe ett sprakande tal till broderlandet och dess närvarande representant.

I Ulvöhamn

Den 7 april 1905 anlände den då 23-åriga Ludvig Nordström på skidor till Ulvöhamn, för att bli författare.

Han hade sagt upp sig efter något år som journalist på *Sundsvalls Tidning* och hyrt in sig hos fiskarparet Erik och Sofia Bergner, som kom att bli huvudfigurerna i hans Ulvöskildringar: Jonas Ångerman eller Munter och Gumman Ångerman.

Han tog tjänst som fiskardräng under ett halvår hos Bergners, och började genast publicera artiklar från fiskarlivet.

Han är den förste som källforskar, etnologiskt, historiskt och litterärt beskriver och med praktisk erfarenhet grundligt tränger in i fiskarkulturen på den bottniska västkusten. Det blev med tiden ett 30-tal längre artiklar, en diktsamling och ett par novellsamlingar från en miljö och människor som han då och då återkommer till under sin levnad.

Prosten

Två ting har länge gäckat Sven Bodin i Nordströms Ulvötexter; ”En prost” och ”Poesin”.

Via arkivstudier och brevgenomgångar har Sven Bodin – i den mån man alls kan det – lyckats spåra de verkliga personerna bakom fiktiva gestalter i Nordströms fiskarnovell ”Herrans nasir”, (*Bottenhavsfiskare*, 1914)

I en av mellersta Ångermanlands kustbyar bodde på 1830-talet en båtsman vid namn Munther. Han hade stugan full av barn” som socknen tog hand om då han inte hade råd att försörja dem” och så kom det sig, att ett av barnen, gossen Jonas, blev upptaget av prosten.

Att gossen Jonas Munther / Jonas Ångerman har modellerats efter Erik Bergner det står klart genom många samband och likheter. Men prosten vem var han?

Våren 1916 begav sig den unge etnologen Sigurd Campbell, som läst Nordströms texter, till Ulvöhamn. Han fotograferade och dokumenterade; bland annat intervjuade han den då 80-åriga Sofia Bergner – Erik Bergners änka, alias Gumman Munther/Ångerman.

Det Sofia Bergner berättade om sin make Erik Bergners /Jonas Munthers mor kom att leda till att Sven Bodin efter ytterligare arkivstudier lyckades identifiera prosten i novellen ”Herrans nasir”.

Det var ingen mindre än *Carl Johan Holm*. Född i Helsingfors 1781 död 1867. *Fältpräst i finska kriget, kraftfull prost i Själevad, föregångsman bland Ångermanlands jordbrukare, de fattigas välgörare* som undertiteln till en minnesskrift över honom lyder.

I en artikel 1906 skriver Nordström;

Apropås biskopar bör nämnas, att den i många avseende störste skald, som skrivit på svenska, nämligen den odödlige Johan Ludvig Runeberg en gång besökt Härnösand för att på sin landsman biskop Franzéns grav hälsa den döde. Det är mig som bleve Härnösand än tätare omgivet av ärans skimmer, när man vet, att Runeberg varit här.

Den händelse Nordström syftar på är den enda utlandsresa Runeberg företog sig till Stockholm sommaren 1851 och på hemvägen besökte stiftstaden Härnösand.

Poesin

Ting nummer två som gäckat Sven Bodin i Ludvig Nordströms tidiga författarskap.

Det är rytmen och den berättande poesin i debutdiktsamling *Kains land. Ting på fria vers* som utkom senhösten 1906. Diktsamlingens titel syftar på det av södra Sverige utsugna och övergivna Norrland.

Varför känns diktrytmen och berättarstilen så bekant i diktsamlingen *Kains Land* fastän Nordström påstod att den kom sig av värdinnan Sofia Bergners berättelser och av att han lyssnat till havet brus och vågornas kluckande under Bergners sjöbodskulle som han sov på under sommaren?

Litteraturvetarna har nämnt Runebergs påverkan i fiskarnovellerna, lite en passant, men inte i dikterna.

Det samtida kritikeroraklet Fredrik Böök är dock på spåret:

I denna kärlek till det arbetande folket, till det tåliga, hårdiga, finns verkligen något som erinrar om Runebergs syn, och Ludvig Nordström grep icke helt i blindo, när han en gång anmälde sig till att lyfta Runebergs arvet. Det finns där även ett geografiskt sammanhang, ty Norrland är den del av Sverige som vetter mot Finland. Gumman Ångerman, som Ludvig Nordström utnämnt till sin sånggudinna, svarar mot Lotta Svärd.

Ja, till och med på det privata planet finns det paralleller mellan Nordström och Runeberg – social degradering i barndomen som ger upphov till revanschism – för att inte tala om alla dessa kvinnor.

Runeberg går som en stark underström i stora delar av Nordströms litterära och publicistiska verksamhet. Men allra påtagligast är den i *Kains Land*. Ur dikten ”Munther”

Vi komma en dag, då solklotet pöser
i rymdens fuktiga rök över havet,
som ligger så blankt och så glaslugnt, att diset
i dyningens stigningar speglas och röres,
och båten glider så mjukt, som den ginge
i luften, ...

Det är Runeberg så det sjunger om den medvetet lite kantiga jambiska versen.

Inte bara formen utan även det etiska innehållet delar Nordström med Runeberg, något som framgår i artikeln ”Mitt första författarskap”. [*Idun* årg. 22(1909):23, s. 286.]

Det fanns ett stycke, som jag tyckte om, ett versstycke, men det var inte av Fröding, utan av Runeberg, och det var Bonden Pavo. Ja, jag tror, att jag än i denna dag sätter det högst av allt, *av okänd anledning*. Men det är nu så.

Svaret torde vara: det strävsamma *arbetande folket* som Nordström hyste en närmast religiös aktning för.

Runebergs-arfvet

Nyåret 1914 accepterade Ludvig Nordström en inbjudan att hålla tal under Runebergsfirandet i Borgå och reste med sin dåvarande hustru författarinna Marika Stiernstedt.

Föredraget Runebergs-arfvet blev Ludvig Nordströms första offentliga litterära programförklaring. Han konstaterade att Runeberg är Nordens Homeros.